

19 MAYIS

I-3

1935-1936

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: 5037618
ADI: 19 Mayıs
CİLT:
SAYI: 1-3
YIL: 1935 - 1936

TÜRK TARİH KURUMU

Sayı : 1

1. İKİNCİTEŞRİN 1935

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİ YAZILAR

Dergimiz	C. G.
Halkemimiz	G. N. Arı
Dil Devrimi	C. Gültekin
Kamâl Atatürke	A. Vural
Eğitim ve Öğretim.....	H. N. Özay
İspirtolu içkiler.....	Dr. E. Baykal
Altı okun dilinden.....	A. Ertan
Cumuriyet Bayramı	H. Nezihi
Ekonomi.....	C. Gürsoy
Teşekkür.....	***
Yabancı gözü ile evimiz..	***

1 İkinci Teşrin 1935

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

DERGİMİZ

Evimiz ilk açılan evlerdendir . Açıldığı günden bugüne kadar izdeşlerinin ereklerinden biri ve belki de başta geleni ; şübhelerinin kınavlarını, Samsun ilinin özgünlüklerini gösterecek bir derginin iyesi olmaktır. İşte bugün o dergiye kavuşuyoruz.

Adı 19 Mayıs, çıktığı tarih te 29 İlkteşrin 1935. Cümhuriyetimizin on ikinci yıl dönümü. Böyle kutlu ve mutlu iki tarih taşıyan dergimizin bu ünlü tarihlerden gürlük alarak üregen alanlarda ilerliyeceğiz .

Aydınların elinde Samsun ilinin bir kültür ve folklor aracı olarak ; çevenimizin , bölgemizin soysal , tarihsel , yersel incelemelerinin yaracı olarak yürüyeceğimize inanımız vardır.

Dereğimize ad verirken günlerce düşünmedik , bir çok kelimelerin uyumu ve anlamı arasında sıkışıp kalmadık .

Ulusal savaşımızda Samsunun elde ettiği 'yüksek orunu düşündük 19 Mayıs'ı bulduk .

19 Mayıs 1919 Samsunun ulusal savaşta kazandığı orunun canlı bir imgesidir .

19 Mayıs 1919 üsnomal unguların başlangıcı olan bir tarihin baş döndürücü devrimler yaratan ve yaşatan, dünya uluslarını şaşırtan büyük izerin ilk yaprağıdır .

19 Mayıs , Atatürkün tarihleri durduran , büyük devrime yol açan bir hareketin ilk andacıdır .

İşte bu kutsal imgenin kalplere aşladığı oydamlardan hız alan Samsun Halkevi gençleri 19 Mayıs adını taşıyan derginin çırağı altında toplanmışlardır .

Şurasını söyleyelim ki dergimizde ilim ve felsefe yapmıyacağız, böyle bir anıklığımız olduğu savında değiliz .

Başta ilimmenlerin gösterdiği metodlardan, yollardan, açtıkları çığırlardan yürüyerek yersel, tarihsel incelemeler yapabilir ve bu özgüde çalışanlara hakikî belgeler hazırlayabilir. Dilimizin, yazımızın dipte, köşede kalmış orijinal folklor parçalarını uzmanlarımıza yetiştirebilirsek bizim için ne mutlu ...

Bu alanda yürürken yolumuzu aydınlatacak ilimmenlere, uzmanlara , yurttaşlara şimdiden teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz .

C . G .

H A L K E V İ M İ Z

GALİB NAŞİDARI

Doğunun özışığı ufkun bağırını yakmış ,
Bu yanık tunçtan bağra dokuz eş yıldız takmış .
Her yıldız varlığının hızıyla kamaşıyor ,
Her yıldız yanmak için sonsuz bir güç taşıyor .
Kalplerine yer etmiş kültür adlı sevgili ,
Tükenmez bir istekle sarmış çepçevre ili .
Belliki bu yıldızlar hızını gökten almış ,
Sonra sonsuz inanın aydınlığına dalmış .
Susamış ruhumuzla içtikçe kana kana ,
Doğunun özışığı diyoruz bu inana !...
Dokuz yıldız ülküden bize süzülen izdir .
Ülkü ATATÜRK denen Tanrısal sevgimizdir .

D İ L İ M İ Z

D İ L D E V R İ M İ

C. Gültekin

Geçen Oniki yıllık kutlu ve mutlu varlıklardan üç yıldanberidir yurdu-muzda büyük bir fikir devrimi ve dönemesi başlamıştır ki o da Türk diline, öz dilimize doğru gitmektir .

İşte bunun içindir ki 26. Eylül. 932 tarihi Türk kültür hayatının çok canlı ve heyecanlı bir dönüm noktasıdır. Üç yıl önce bugünde idi ki Türk dili kurultayının açıldığı ve yeni bir kültür hareketinin başlangıcını sevinçler içinde görmüş olduk .

Atatürkün yüce buyrukları ile açılan bu dil savaşı bizi öz benliğimize , insel varlığımıza kavuşturmuştur .

26 Eylülde açılan Türk dili kurultayının yapmış olduğu tüzüğün 19 uncu maddesi bu günü dil bayramı olarak tamımiştir .

26 Eylül 932 tarihi Türk dilinin yabancı dillerden kurtulduğu, arap ve acem kültürlerine yol verdiği, özgürlüğünü, özgenliğini elde ettiği (ben de varım . Yaşıyorum . Dil köklerim kaynaklarım çoktur . Zengindir . Bir çok dillerin anasıyım.) dediği gündür .

Dilimiz Türk olmadıkça düşüncülerimizin Türk olamayacağı, düşüncümüz Türk olmadıkça da bir Türk kültürünün varlığına imkân bulunamayacağı artık canlı , özlü bir hakikat olarak ortaya konulmuştur .

Kurultay en çok şu noktalar da oydaşık kaldı . Türk dilini ulusal kültürümüzün eksiksiz bir deyim aracı haline getirmek. Türkçemizi çağdaş soysallığın önümüze koyduğu bütün ihtiyaçları karşılayacak bir olgunluğa erdirmek.

Bunun için de bu günün yazı dilinde Türkçeye yabancı kalmış unsurları atmak, halkçı bir yönetimin istediği şekilde halkla okur yazarlar aydınlar arasında yıllardan beri sürüp giden iki dil varlığını ortadan kaldırmak, temel unsurları öz Türkçe olan ulusal bir dil yaratmak .

Dil: cemiyetin içinden doğan ve onu gösteren soysal bir varlıktır . O halde Cümhuriyet yapan, demokrasi güden bir memlekette ulusa göre varlığı ve benliği olmiyan bir şeyin kalmasına yaşamasına imkân yoktur .

İşte üç yıldanberidir toplanan ve devam eden dil kurultayının ve dil araştırma kurumunun çalışmalarının özü, hızı, ereği, amacı kelimelerin Türk olmasını başarmak öz Türkçe sözlerimizi yadsal dillerden ayırmak, korumak ve kurtarmaktır. Türkceyi bir yünden öz kaynaklarına götürmek bir yönden de soysal bir dil haline getirmektir .

Bilirsiniz ki son yıllara kadar bizde halk, köylü yazıcılara, aydın geçinenlere karşı Osmanlı gözü ile baktı . Onlara karşı küskün ve inançsız davrandı . Çünkü başında onun dilini bilmeyen, dileğini anlamıyan daha ileri giderek dili ile alay eden adamlar vardı . Türk köylüsü Türk halkı asırlarca o adamların siyasal yanlışlarını kanı ile ekonomik yanlışlarını ; savurganlıklarını alının teri ile ödedi son bir gün geldi ki Türk dilini anlayan dertlerini sezen acılarını duyan Atatürkünü buldu . O Atatürk nasıl on iki yıl önce halka dayanarak halka inanarak toprağı, yurdu kurtarmışsa bu gün de yine o halka onun yüksek ruhuna, kültür kuvvetine güvenerek dili yabancılardan temizledi onu zengin kaynaklarına götürdü .

Eğer bu dil yoksuldur, bu dil kadırdır bununla ilim olmaz . Fikir yazılamaz diyenler varsa onlar onbeş yıl önceki yurt savgasında da böylece söyliyemeler sesidir . Onlar türkün yüksek ruhunu tarihteki büyük rolünü . Dilimizin bir çok dillere ana olduğunu bilmiyen , anlamıyan ve ona inanmıyan zavallılardır .

Onlar köyde, dağda, kırdan, yaylada, yeşil ovaların ortasında yaşayanların neler sakladıklarını , ne kadar zenginlik taşıdıklarını görmezler ve göremezler .

Şurası bilinmelidir ki bizde halk, köylü şimdiye kadar Osmanlı olmamış, Osmanlıca görüşmemiş , hiç bir vakit kendi benliğinden , kendi dilinden kıl kadar özviirelik yapmamıştır .

Bunun içindir ki

Nüfus tezkeresi	Dememiş	Kafakeadı	Demiş
Sicil	»	Kütük	»
Senet	»	Koçan	»
Mazbaha	»	Kanara	»
Makbuz	»	Kulak	»
Nisfilleyi	»	Gece Yarısı	»
Ecram	»	Yıldızlar	»
Seyyibe	»	Dul	»
Saika	»	Yıldırım	»
Badettaam	»	Yemek sonra	»

Sen ona taksim ettin mi; demişsin, o sana üleştirmemiş .

Hayasız » Ben sıyrık değilim demiş
Sıratetmişsin O sana ben çalmadım »
Tetkik ettinmi » İnceledim »
İslah ve tamir ettinmi Onardım »
Sen ona hasediyorsun demişsin o sana
ben kimseyi günülemem demiş
» » Tevzin ettinmi » Denkleştirdim »
» » İştirak ot » Ben katılmam »
Rencide oldunmu ? » İncinmedim »
Seninle katı münasebet ettim .

Seninle konuşukluğu kestim demiş
Vazifeye mübaşeret ettinmi ?

O işe başladım demiş
Hanceme avdet için arkadaşımın vuruduna
intizar ediyorum demişsin . O sana
Eve dönmek için arkadaşımın gelmesini
bekliyorum . Demiş .

Nazarlarınızı bu canibe atfedermisiniz
Gözlerimi o yöne çeviremem demiş .

Sen çocuklarına ad olarak : Melekper,
Şivezad , mihrünnisa , hayrünnisa , Fah-
rünnisa , Ferhunde , Mehlika , Şehabeddin
Abdülfeyyaz, Abdülmuttalip Demişsin O .
Gül , Güneş , Ay , Akgül , Suna , Kaya,
Satılmış , Dursun , Arslan , Demir , Çetin
Demiş .

Özet olarak söyleyebiliriz ki:

İlim ve fikir yapmak için her ulusun
konuşma diline yakın bir yazı dili olma-
lıdır .

Orta kurumlarda Avrupaya bakacak olursak buradaki ulusların ilim, fikir ve kültür yönünden çok geri kaldıklarını . Karanlıklar içinde bunaldıklarını görürüz . Bunun başlıca sebebi lâtincenin soysal dil olarak kabul edilmiş ve kullanılmış olmasıdır . Bu dil bırakıldıktan, her ulus; kendi soysal dil düzeyine çıktıktan sonradır ki Avrupada ilerlemeler başlamış, önürme yollarında büyük adımlar atılmıştır .

Orta kurumlarda İslâm acununun gösterdiği görünüş de bundan aşağı değildir . Arap dilini düşünce dili olarak kabul etmiş olan ulusların hepsi kapasitelerinin ölçüsünü , yüksekliğini göstermemişlerdir . Çünkü ilim ve bilgi yönünden yükselmek için konuşma ve düşünme dillerinin birliği gerektir . Halbuki Arapların taşıdıkları dar ve inatçı sami ruh : Türk yaylalarını , türkün aşılmaz dağlarını kavriyamadığı gibi , acunda daha bir eşi ve benzeri olmiyan Türkün öz ruhunu da kavriyamadı .

Bu özgüde medreseler, münseatcılar yıllarca çabaladılar . Yine Türkün özünü bu dilin özüne sokamadılar . Çünkü türkün varlığı türkün yiğitliği ; hiç bir dile sığmıyan üstünlüğü ancak ve ancak kendi diline sığdırılabilir .

Valvaç Mehmet bile, Araplara karşı tanrının dilinden : [Ben size arapca söyledim . Taki anlıyasınız .] Demmiştir .

Bu söz, dilin ulusal oluşundaki ölçüyü açık olarak göstermektedir .

Türk dilinin ne kadar zengin olduğu hakkında İngiliz bilginlerinin sözlerini dinliyelim ,

M. Konder (Altayik, Hiyeğorifler . Eti mahpükâtı) adlı Taymis gazetesinde bahsolunan bir izerinde Türk dilinin, olgunluğunu , o çağa kadar samî sanılan - Eti dilinin altayik olduğunu isbat etmiştir .

Yazman fikirlerini diğer ilimmenlerin sözleriyle pekiştiriyor ve diyor ki ; benim buluşum profesör Sayçenin izerinin doğrudan doğruya bir sonucu değil, izerin, hakikatın kendisidir .

Profösör Sayçe Eti dilinin samî olmadığını kesin bir fikir olarak söylemiştir ki doğrudur .

Etiler Akatların akrabası , Altay uruğunun bir koludur . Bu buluşun sonu şudur ki :

Hiyeğrolifler ; bu gün Suryenin güneyinde yaşıyan Türkler ve türkmenlerle isimlenen uruğun eski Ataları tarafından yazılmıştır .

Birinci dil kurultayında Dr. Saim Ali , profösör Agop Martaryan , ölü Samih Rifat etilerle Sümerlerin ve İsa dan 1200 yıl önce Rusyanın kuzeyinden gelip Avrupaya geçen eski Avrupalıların Türk olduklarını . Bir çok ilimmenlerin araştırmalarına dayanarak öne sürmüşlerdir .

İşte arkadaşlar kısaca tarihine değette bulunduğum bu eski ve büyük dil sonraları yalnız halk şiirlerinde özünü saklıyabilmiş ; yazmanların , okur yazar geçinenlerin izeri olan Divan şiirlerinde ise bozulmaya yüz tutmuş; arapca ve acemce kelimelerin kuralların salgınına uğramıştır . Bu aşılmalardan çıkan dil ; istipdat devrinde (Lisani Osmanî) adı altında öz türkenin arasına aykırı bir yolda ilerlemiş gitmiştir

Meşrutiyet dil arılığına duruluğuna doğru bir dümen kırmışsa da; o da dili Osmanlı olmaktan kurtaramamıştır. Bir olgunluk rejimi değil; bir dönenme rejimi olan Cümhuriyet ise Osmanlıcanın bozuntusu, posası, konservesi olan bir dil istemiyor. Çoğunluğun dili olan öz türkçemizin, öz dilimizi istiyor..

Bu dil Halkın dili olacak, çalışan, didinen Halkın dili.

Dölen ve inançla çıktığımız her yolda karanlıkları yararak ileriliyen genç bir ulusun çocuklarıyız. Bu çetin ve büyük dil savaşında da yüksek bir başarı göstereceğimizi müjdeliyen geçmişten sesler vardır.

Halka güvenerek onunla bir sırada bir çırpıda bulunmamızdan kazanılan büyük türk utkusu bizlere dil devriminde de hazırdır. Yalnız inanabmki Halk en büyük bir Okul; En yüksek bir kuvvettir.

KAMÂL ATATÜRK

AHMET VURAL

Bakışından hız aldık akıyoruz yarına,
Biz ki senin kurduğun bu cumurun varıyız.
Yurdu için can veren ülkü çocuklarıyız;
Akışından hız aldık akıyoruz yarına.

Açtığın yol kamunun aktığı bir kanaldı,
Biz bu yoldan akıyor, akıyoruz yarına.
Doğdun bir güneş gibi yurdun ufuklarına,
Sönen bütün ümitler nurunu senden aldı.

Biz acunda yalnız sana inanamıyoruz,
Çünkü en korkunç anda başımızda sen vardın.
Bize mucize oldun ölümlerden kurtardın
Seni canımızdan çok elden kısıkanıyoruz

Bu gün yeni hayat ve ülkümüze uygun bir dil ve onun öz kalpleri içinde ulusal bir kültür yapmak zorağındayız. Devrimler, dönenmeler içinde geçen hayatımızın; her türlü değişmelerin başında bulunan Atatürk; bundan bir kaç yıl önce şu buyrukta bulunmuşlardır

(Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki bu dil şuurla işlenmiş olsun ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır.)

İşte dilimizin öz kaynaklarına kavuşması için yapılan bu yüce buyruk kamumuza yeter.

K ü l t ü r

CUMHURİYET DEVRİNDE

EĞİTİM ve ÖĞRETİM

H. N. ÖZAY

Türkiyede Cümhuriyet hükûmeti kurulduktan sonra kültür işlerine çok önem verilmiştir. Kültür alanında Türkiye halkını yetiştirmek, geliştirmek en güç işlerden biri idi. İmparatorluk devrinde Türkiyede okur yazarlar %5 i geçmezdi. Osmanlı devletinin sınırları içinde bulunan bir kısım halk, Türkçe okuyup yazma değil; Türkçe konuşmasını da bilmezlerdi, İmparatorluk devrinin sonlarına doğru eğitim ve öğretim kurumları olan (Medreseler) yanında bir de okullar açılmağa başlamıştı. Medreseler, ortazamanlara özgü geri düşünceli, taşlaşmış fikirli adamları yetiştirirdi. Medreseler, din işlerinin başkanı olan ve hükûmet kurulunda, (Sadriâzam) dan sonra, ikinci derece de gelen (Şeyhulislâm) orununa bağlı idiler. (Maarif nezaretine) bağlı olan okullar ise, Avrupa okullarına göre kurulurdu. Bunlar da asrın istediği yeni düşünceli adamı yetiştirmeye çalışırlardı. Medreseliler okulluları dinsizlikle suçlu görürler, bunların her yaptıkları yenilik ve kalkınma işlerine karşı halkı körüklerler, kışkırtırlar, din adına karışıklar çıkartırlardı. Okullular da, medreselileri geri düşünceli, eski kafalı ortazaman adamı kılığıla görürler, onları her vakit aşağı sayarlardı. Devletin her ikisine de yurtta yer verdiği bu kurumlardan yetişenlerin etkileri (tesir) altında bulunan halk, yolunu şaşırmış

fırtınaya tutulmuş bir geminin yolcularına benzerlerdi, esinti ne taraftan daha çok olursa o tarafa doğru dönerlerdi. Medreseliler, halkın olduğu gibi kalmasını isterler, yeni zamanların açın ve bulularına (Keşf ve iğat) gözlerini kapamışlar, kulaklarını tıkamışlardı. Açın ve buluları hep inansızlık sayarlar ve dinin taşlaşmış kaynaklarından aldıkları fikirlerle bir ulusun her zaman yönetileceğinde, ayak direrler, yeni zaman açın ve buluları sonucu olan değişiklik ve yenilikleri yurda sokmamağa, din adına, bir ödev bilirlerdi. Okullular ise devletin gittikçe gerilediğini, Avrupa uluslarının ilerlediğini, makina, endüstri ve fikir devrimlerinin önemliliğini göz önüne alarak askerlik, yönetim, kültür ve endüstri işlerinde değişiklik ve yenilik yapmak için yeğritime (islah) kalkıştıkları zaman ilk tersliği medreselilerden görürlerdi. İmparatorluk devrinde başlıyan yeğritim hareketlerinin ucu gelmemesinin sebebi, bu ileri ve geri düşünceli insanların çekişmesinden doğuyordu. Her yenilik ve yeğritim girişi birtakım karışıklar doğurur ve en sonra geri düşünceliler duruma egemen olurlar ve yeğritimin sonu gelmezdi. Bu uluslar sırasında tüyler ürperici ve çok acıklı ölümler olur, yeni fikirli iş başından uzaklaştırılırdı. Bu yüzden siyasâ, ekonomi ve savaş alanlarında kayıplarımız pek büyüktür.

Erkinlik savaşı (İstiklâl harbi) bitikten sonra Cümhuriyet yönetgesin de kültür alanında ilk iş (öğretimi biretmek) oldu. Türkiyede bütün öğretim işlerinin bir elden, bir kurumdan yönetilmesi için 1923 yılında öğretimleri biretmek (tevhidi tedrisat) kanun çıkarıldı. Bu kanuna göre : Orta zamanlardan kalma (Medrese öğretimi) ortadan kalktı . Başka bakanlıklar tarafından yönetilen okullar bile kültür bakanlığına bağlandı. (Bir takım ertik okulları sonradan gene kendi bakanlıklarına verildi .)

Cümhuriyet devrinde kültür işlerinin düzenlenmesi, yeğritilmesi için bir takım yabancı uzmanlar getiriilmiş ve onlardan bu işler için raporlar alınmıştır. Bu yabancı uzmanların en tanınmış Amerikalı profesör Con Dui dir, eski kültür bakanlarından ölmüş sayın Necatinin zamanında kültür alanında büyük ölçüde yeğritime başlanmıştır. Sosyal memleketlerdeki Pedagoji usulleri göz önünde tutularak ders programları değiştirilmiş, öğretmenlerin durumları, aylıkları ve aylıklarının artımı kanun ile saptanmış ve Türkiyede öğretmenlik bir ertik haline konulmuştur .

1928 Yılında Türk harfleri kabul edilmiş, bunun sonucu olarak Türk dilinin yabancı sözlerden arıtılması işine girilmiş , ulusal tarih incelemeleri , derin Türk tarihinin ana temellerini ortaya çıkarmağa başlamış ve acun tarih anlayışını (telâkki) değiştirecek derecece ilerilemiştir. Türk dili ve Türk tarihi ile uğraşmak bu işleri incelemek için birer sosyete kurulmuştur .

Cümhuriyet devrinde her yıl bir çok ilk ve orta okullar açılmakla beraber yabancı memleketlere her yıl ayrıca bir çok talebe gönderilmektedir .

Cümhuriyetin kuruluşunda 3 - 4 bini geçmiyen ilköğretmenler sayısı bugün 15 bini geçmiş, orta ve yüksek okul öğretmenleri de çok artmıştır .

Talebeye gelince : Cümhuriyet devrinde her derece okullardaki talebe sayısı üç dört kat artmıştır. Son yıllarda çocuklarını yazdırmak üze ilk okullara koşan halkın çocuklarına okullarda yer bulmak için illerde çok sıkıntı çekilmektedir . Orta okullara bu yıl girmek isteyenlerin sayısı şimdiye kadar görülmemiş bir derecede idi. Bakanlık bu durum karşısında üstnomal tedbirler almış , yeniden okullar ve şubeler açmış ve hiç bir talebeyi açıkta bırakmamıştır . İlk ve orta okullara olan bu talebe hücumu , Türk halkının kültür alanında da yükselmek için nekadark istekli olduğunu göstermez mi ?

Kültür işlerinde göğsümüzü kabartan yeğritim (İslâh) işçimenliklerinden (faaliyet) biri de (Darülfünun) yerine üniversitenin kurulmasıdır . Bu yüksek kurunun gelişmesi, olgunlaşması için hiç bir şey esirgenmemiştir, üniversitemize Avrupadan tanınmış profesörler getirtilmiş , ve öğretimin her yönden yükselmesine çalışılmakta bulunmuştur. Bundan başka Ankara , İstanbul ve öbür illerde bir çok Enstitüler , yüksek okullar açılmış, pedagoji, tarih, resim, musiki ve mimarlığa, sözün kısası, bütün teknik bilgilere de çok önem verilmiştir .

Cümhuriyetin başlangıcında bütün Türkiyede okuma çağındaki çocukların ancak % 10 u okutulurken 12 yıllık bir zaman içinde bu sayı % 34 e çıkarılmıştır. İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa gibi bir takım illerimizde okuma çağındaki çocukların % 40. 90 ı okullara almış, okutulmakta bulunmuştur .

Cümhuriyetin kuruluşunda Türkiye halkının ancak — 5 i okur yazar idi

1932 Yılında bu nispet — 20 yi geçmişti . Bugün bu nispetin çok arttığını sanıyorum . Genel nüfus sayımı bize bu hakikatı da göretecektir .

Cümhuriyet hükûmeti, halkın okuma yazma öğrenmesi için çok tedbirler almıştır. Okuma çağını geçirmiş yetişkinlerin ulus okullarında (Millet mektepleri) okutulmasına devam edilmekle beraber, askerlik ödevini yapmak için kışlalara giden gençlerin okutulmasına da çalışılmaktadır .

Bundan başka C. H. partisinin son kurultayında halkın okutulmasına çok önem verilmiş ve programda ayrıca çalışma yolları saptanmıştır. sönestrli köy okulları açılması ve bu okullarda şimdiki kanuna göre okuma çağını geçirmiş gençlerin okutulması. yetiştirilmesi ergesile yep yeni bir kip okul açılması tasarlanmıştır .

Cümhuriyet okullarında yalnız çok çocuğun bulunmasına değil, aynı zamanda en modrn ve en ileri memleketlerdeki pedagoji hareketleri göz önüne alınarak ona göre eğitim ve öğretim işçenliğine [faaliyet] devam edilmesi için kültür bakanlığında çok ateşli bir çalışma var. Her öğretim derecesinde çalışmakta olan öğretmen , direktör ve ispekterlerden komisyonlar kurularak eğitim ve öğretim işleri düzenlenmekte ve bu komisyonların aldıkları kararlar uzmanlar ve kültür kurulu tarafından ayrıca incelemekte, okullarımızın daha üregen (feyzli) sonuçlar vermeleri için yönetim ve pedagoji bakımından yeğretimler, uzlatımlar (islâh) yapılmaktadır.

Devletin kültür sıyaseti, hem kamuyu okur yazarlığa kavuşturmak , modrn yurttaş yetiştirmek , hem de okullarımızı çok verimli ve ileri pedagoji usullerinin tatbik edildiği birer kurum haline getirmektir. Türk halkında bu yüksek kapasite , Hükûmet adamlarımızda bu enerji var iken bu çalışmalar güzeyinde pek yakında Türkiye halkının okur yazarları çok artacak ve Türkiye, kültür bakımından da en ileri batı uluslarının derecesine çıkacaktır .

İSPIRTOLU İÇKİLERİN ZARARLARI

Dr. Ertuğrul Baykal

Devlet büyüklerimizin çok önem verdikleri bu konu üzerinde bütün aydınların ilgili bir suretle çalışmaları, Sağlık, inzibat, ahlak, sosyal ve ekonomik bakımdan çok yerinde bir vatan ö devidir. Değerli profesörlerimizden Dr. Mazhar Osmanın Ruh Hastalıkları kitabında ispirotolu maddelerin zararları hakkında yazılan bazı mühim noktaları kısaltarak faydalı kısımlarını yazmayı önemli buluyorum.

İnsan uzuvlarını en çok yıpratın zehirlerin başında Alkol gelir. Alkolle zehirlenme âsabi ve ruhi hastalıkların en mühim ve geniş bir sebebidir. Keyif verici zehirlerin başında Alkol gelir.

Alınan zehirlerin hepisinden kuvvetli olduğu için değil hepsinden fazla keyif verdiği için. Her memleketin kendisine mahsus bir içkisi vardır. İngilizlerin viskisi, Almanların birası, Fransızların apsent ve şarabı, Rusların votkası Türklerin de rakısı. Bu içkilerin hepside az veya çok farklarla zararlıdır.

İçki hastanelere, hapisanelere deli evlerine daima sermaye hazırlayan bir belâdır. İçkiyi arzu edilen şekilde yasak etmek mümkün olsa deli evleri, hasta evleri hapisaneler kendiliğinden boşanır.

Alkol için insanların sarf ettikleri paralar insanlığın yükselmesi ve rahatı namına okullara yollara, demir yolları-

na, hastanelere hayır evlerine sarf edilse memleket her cihetce memur olur.

İçkinin alt tabakalarda Avropada yaptığı yıpratıcı tesirler pek büyüktür Uzviyet üzerinde içkinin mütessir etmediği hiç bir uzuv yoktur.

Kalp, kara ciğer hastalıkları, müzmin bağırsak ve mide nezleleri, damar sertlikleri böbrek iltihapları, kâzıp şişmanlıklar.

Bira içenlerde kalp büyüklüğü şişmanlıklar; rakı içenlerde müzmin böbrek iltihapları şarap içenler de nikris görülüyor.

Alkolün fena tesirlerinden biri de mikroplu hastalıklara karşı mukavemeti azaltmasıdır. Zatürre alkoliklerde ekseriyetle mühliktir. Bağırsak tifosu, lekeli humma içenleri daha çok yıpratır. Hele verem içki ile kardeşdir. Pek kuvvetli görülen, içki ile yağlanan, şişmanlandıkça yaradığını iddia ederek içenlerin çoğu sonun da veremden ölmüşlerdir.

Veremden ölenlerin yüzde yirmisini alkolikler teşkil eder sinir cümlesi içerisinde ispirotunun en az zarar yaptığı yer murdar ilik iken orada da kanamalara ve başka sebeplerden husule gelen iltihabı bozukluklara daha kolaylıkla müsade ediyor.

Beyine tesirlerinden : İçki sarası,

sincabi cevherin kanama ve iltihabı sinir ağrıları, göz sinirlerinin iltihabı görülür.

İçkinin en mühim tesirlerinden biri de ruh üzerinde yaptığı fenalıklardır. Fikir işlemlerini, ahlâk, seciye ve seyretiler değiştirir. Verdiği keyif dimağ hücreleri üzerine yaptığı münabbih tesirdendir. Sarhoşluk had bir zehirlenmedir Sarhoşta göze çarpacak derecede fikir faaliyeti artar. Çok söyler, sık söyler, izzetinefsi kabarır, kolay kızar, çabuk köpürür, benlik hissi büyür, kendini beğenir bu da geçdikden sonra ahlâkî bir durgunluk başlar hareketleri ağırlaşır, yürüyüşü intizamını kaybeder, lakırtıları çapraşık olur, dalgınlık ile sızır. Daha ileri derecelerde de kalp ve teneffüs vazifelerinin durması ile ölüm tepesine biner, alkollü maddelere düşkünlük akıl hastalıklarının en mühim sebeplerini teşkil eder. Ruhi hayatın her safhasında fena tesirler gösterir. His hayatı delâlete uğrar, ailesi ile muhiti ile ilgisi azalır. Onların hal ve istikbilleriyle endişelenmez, inceliklerini, zarafetini gün gün kaybeder. Kabalaşır, düşünceleri artık sırf kendisine, rakı ihtiyacına münhasır kalır. Fazla benci olur. hırs ikbalî, yükselmek arzusu kalmaz. şeref, namus duygusu künetleşir onun yerine fevkalâde bir taharrüşiyet ve emniyetsizlik kaim olur. hele bu emniyetsizlikler karı koca arasında daha fazla artar. kıskançlıkları dayanılmaz bir hal alır ve tehlikeleşir. alkolik artık tatsız ve geçimsiz bir yaratık olmuştur. Bu uygunsuzlukları ev içinde daha çok görülür. dışarıda bir müddet daha

kuvvetli ruhlu görünür. İrade ve idare mintakası günden güne daralır. muttasıl iş değiştirir. çok defa tenasül münasebetlerine fazla meyil gösterir. sataşmâdık ne komşu kızı, ne kardeş karısı ne çocuk dadısı kalır. soysuzca münasebetlere de kalkar. bu hayasız sataşmalarına rağmen de iktidarsızlıktır, zekâları azalır. çalışmak hevesi kalmaz işine alakasızlığı bir şeye yaramadığı yüzüne önem vermediklerinden sızlanır. hatta içki düşkünlüğü bile etrafındakilerin kadir bilmemesinden ve ailesinin vefasızlığındandır. kusurlarını örtmek için yalanlar, masallar uydurur mütereddi, ahlâksız, çekilmez, berbat bir tip olur.

Alkolün insan örgüsünde mütessir etmediği hiç bir uzuv olmadığını söylemiştik bunların arasında nesli yani geleceği idame edecek aza üzerinde bilhassa cersümeyi de harap eder alkol yüzünden ceraim ve hapis psikoza da bu arada hatırlanabilir.

Alkol şahsın kendisi, ailesi, yetiştirdiği çocuklar ve muhiti üzerinde yaptığı fena tesirler ile birlikte; yaşadığı insanlar arasında yapacağı kötü tesirler düşünülecek olursa bu zehirin insanlığın en fena düşmanlarından biri olduğunu kabul etmek icabeder. Bu kadar büyük fenalıklar yapan alkol memleketin bütün ilim adamlarını çok yakından alakadar edecek mühim bir mevzu olduğunu düşünerek bu belâyâ karşı teşkilâtî savaşımların lüzumlu olacağı kanaatindeyim.

Ş i i r

ALTI OKUN DİLİNDEN

Ali Ertan

Bu toprağın üstünde yaşıyan Türk ulusu ,
Sarsılmaz bir inanla erkinliğe eren türk .
Bu yurdun bu ulusun Atatürk tür ulusu ,
Cumuriyet ülkümüz onu bize veren türk .

Onu sever içimiz ,
Cumuriyetciyiz biz .

İlerleme, gelişme yoluna hep atıldık ,
Dille kültür, ülkümüz erkin benliğimizdir .
Çağdaş uluslarla biz yürümeye katıldık ,
Korunmak esasımız, ıramız çok temizdir .

Sağlam bizim kolumuz ,
Ulusculuk yolumuz .

İrde egemenliğin ulustadır kaynağı ,
Ayırmaz zengin yoksul kanunlar yurtta ferdi .
Sınıf yerine sosyal düzenliğin her bağı ,
Kurularak ülkede kalkıyor halkın derdi .

Değişti eski kılık ,
Yolumuz hep halkçılık .

Türkler kavuştu bu gün sevinçle özgünlüğe ,
Çalışıyor küçükten hepsi büyüğe kadar .
Ulus bayındırlıkla girmektedir genliğe ,
Bunları başarmakta kuvvetli devletim var ,

Alnımızda yok silik ,
Esastır devletçilik ,

Bütün işlerimizde lâayıklık bir esastır ,
Din bir vicdan işidir girmez dünya işine .
İlerleme gelişme çağdaş medeniyetle ,
Bağlıdır yeni ilmin parlıyan güneşine .
Girmez siyasaya din ,
Lâayıklık bizim için .

Devrimlerden kurulan olgunlaşan başımız ,
Bütün yeni hayatı kavradı bir can gibi .
Altı oka bağlıdır yurdumuz yurttaşımız ,
Bağrımızda yeri var onun heyecan gibi .

Dölende birinciyiz ,
Hem de bir devrimciyiz .

Altı okun sesinden yok oldu her eğrilik .
Atatürk tür bu yurdun partimizin önderi ,
Okların ışığında yandı bütün eğrilik ,
O başımıza açtı ay yıldızlı gökleri .

Düşün de onu tam ,
O türklüğün inanı .

Cumuriyet bayramı

Haşim Nezihi

Bir güneş yükseliyor karanlıklar içinden ,
Nâralar bir birine karışıyor bu yerde .
Herkes bir başka türlü gülüyor sevincinden ,
Ülkenin hür sesi var çıkan gürültülerde .

Bir zelzele sanmayın , yer değil bu sarsılan ,
Kükriyen arslanların zincir kırışlarıdır .
Şimşek değil gürliyen bu böyle zaman zaman ,
Şahlanan göğüslerin gür haykırışlarıdır .

Bir devrim şenliği var bir düğün var bu yerde ,
Bu yurdun öz sesi var çıkan gürültülerde ,
Bir ulus üzerinden geçiyor sarayların .

Böyle günü belki de henüz işitmediniz ,
Seyrediniz babalar, babalar seyrediniz .
Doğuyor büyük yarın doğuyor büyük yarın .

EKONOMİK BAKIMINDAN : CUMURİYET

O. CUDİ GÜRSOY

Virmiyıl önce acunun dört yanını ateş ve ölümle saran genel savaşın arkasından doğan ve ortalığı kasıp kavuran ekonomi kırmızı dünya ulusları arasında Türklerin de yaşayışını sarmıştı.

Bir taraftan buhran sıkıştırırken diğer taraftanda üzerimize saldırmış olan düşmanlarımız; Türk ulusunu yüz yıllarca inleyen ve onu yeniliklere koştırmaktan alıkoyan « Kapitolasyon » dediğimiz esirlik zencirlerini artırarak varlığımızı, benliğimizi yok etmek istiyorlardı.

Yurt ve ulus bu durumda çırpınır ve kurtuluş yolu ararken Anayurttan doğan ve talihimizi aydınlatan bir ışık ile, Ulu yönder Kamâl Atatürkün uyardırıcı, canlandırıcı buyrukları ile bütün enerjimizi toplayıp yeni bir savaşa atıldık.

Bu kurtuluş savaşı ile her güçlüğüyener olduğumuzu, Türk kanının bozulmadığını ve bozulmayacağını cihana tanıtip herkinliğimize ve Cumurluğun gün ve güneşine kavuştuktan sonra yurdun ve ulusun kalkınması ulusal ekonomimizin yabancılar elinden alınması için de her çareye baş urduk.

Bugün kurtuluşumuzun ve cumurluğa kavuştüğümüzün on ikinci yıl dönümünü kutlularken geçirdiğimiz acıklı günleri ve cumurluğun bize ka-

zandırdıklarını göz önünde tutarak gelecekte de ödevlerimizi iyi yapmak ve, bize yükseliş yolu gösteren şeflerimizin buyruklarını canla başla başarmak yükümünü taşıdığımızı unutmamamız lazımdır.

Bu kutsal gün şerefine burada yazacaklarım ekonomik varlığın ne demek olduğunu kabataslak olsun anlatabilirse kendimi bahtiyar sayacağım.

Cumurluktan önce yurdumuzun ekonomik hareketleri yabancıların elinde olduğu için bizde ekonomi kelimesi kuru ve mağnası olmiyan bir söz sayılırdı.

Üretmenlerimizin yetiştirdiği ürünler, işçilerimizin çıkardığı mallar iç pazarlarımızda yabancıların elile toplanır dış pazarlarda da onlar tarafından satılırdı. Kendi yaptıklarımızı beğenmez, bezgin oturur ulusların mallarını kaçırdık.

Anadolu köylüsünün anbarlarındaki buğdaylar çürürken her gün yediğimiz ekmeğimizin unu Amerikadan gelirdi. Şehrimizi, giyeceklerimizi, hatta evlerimizi yapan, örten çementoyu, kiremidi, tuğlayı dışardan alır Marsilya topraklarına avuç dolusu paralar dökerdik.

Ana yurdun ekonomi işlerine, para işlerine, borsalara, bankalara yabancılar bakar o zaman ulus işlerini çevirenler

yabancıların salgıncısı olarak çalışırlardı

Yurttaki demir yollar, tecim gemileri, bizden olmiyaeların malı olduğu gibi bütün işleri reji denilen bir baş ağrısının elinde bulunuyordu. Her işimiz karmakarışık olduğundan buna benzer daha neler yoktu. Cumurluğa kavuştuktan sonra onun bereketleriyle kendimizi toplayıp ulusal ekonomimizi ele aldık.

Bugün yurdun can damarını yoklayan, diileyen, topraklarımızdan yetişen ürünleri iç ve dış pazarlarda değerlendirip sattıran, Türk malının üstünlüğünü her yere tanıtan, dünyanın dört köşesinde olup biten işleri öğretip tecimerlerimizin bilgisini artıran kurumlar kurulmuştur. Yurda girip çıkan malları, paraları denk getirmek için çalışan bu kurumlar ile iç tecime, dış tecime arsulusal ekonomiye göre düzenlik verilmiş ulusal bakalarımız, borsalarımız bugün bilgili Türk çocukları elile çevrilmekte bulunmuştur. Vollarımızı yapan, fabrikalarımızı kurup işleten, topraklarımıza gömülü madenleri çıkaran mühendislerimizin sayısı günden güne artırılmış gerekli işlere önem verilmiştir. Ulusal biriktirmenin iyilikleri anlaşıldığından bankalarda toplanan paralarımız 200 milyonu aşmış on para borçlanmadan ve eskiden kal-

ma borçları da ödeyerek ayrıca yabancılar a ait demir yolları, sosyeteleri 200 milyon liradan fazla para verilerek alınmıştır. Cumurluktan önce 34 bin tonu geçmiyen çürük gemiler yerine bugün 150 bin tonluk yeni bir tecim filomuzla işlerimizi kendimiz görüyoruz

Endüstri alâminde da yoktan yaratma kertesinde çok işler yapılmış yurdun her tarafı dokuma, Şeker, Çimento, Deri, Cam, Kâğıt fabrikalarile süslenmiş ve on binlerce Türk genci bu kurumlarda iş bulmuştur. Cumurluğun güzeyinde soysal uluslar arasında yaraştığımız en saygılı yere çıkmış benliğimizi, varlığımızı dünyaya tanıtmış bulunuyoruz.

Türk değişimi ve onun her işi başaran, zorlukları yenen çok güçlü başları Türk yurdunun ve Türk ulusunun kalkınması için elden gelen her şeyi yapmıştır.

Valmız eşsiz yurdumuzun değil bütün doğunun doğru yol göstericisi yüce önderimiz Kamâl Atatürkün töresinde her gün bir yeniliğe koşuyoruz.

En büyük bayramımızı yaparken ulu kurtarıcıyı minnetle anmak ve onun katında içli bir saygı ve bağlılık ile eğilmek her Türk gencinin birinci ödevidir.

Başkalarının Gözü ile HALKEVİMİZ

«Yurdumuzda kültürel bir inceleme gezisi yapan tanınmış Fransız yazarlarından Marsel Sovaj şehrimizde bulunduğu esnada evimizde yapılan Yunus Emre gecesinde bulunmuştur. Marsel Sovaj bu töreni Entransijan gazetesinde şu satırlarla anlatıyor..»

Samsundaki Halkevinde bir süvarede hazır bulundum. Burada eski bir şair, Yunus Emre kutlanıyordu.

Kadın, erkek, çocukların ağzına kadar doldurdukları salonda on kadar aytaç, büyük jestler ve küçük kâğıtlarla geçit yaptılar.

«Bülbül» kelimesi ikidâ bir dudaklarından dökülüyordu.

Beni buraya getiren doktordan bu adamların kimler olduğunu ve ne söylediklerini sordum.

İşçiler, işyarlar diye cevap verdi. Ve bülbül sesini seven bir şairden bahsedildiği için, Yunus için yazdıkları şiirlerde bülbül kelimesi sık sık geçiyor.

Böylece eski şairin şerefine on yedi şiir okundu ve her birini gök gürültüsüne benzer alkışlar takip etti. Bu şiirler pek mükemmel miydi bilmem. Fakat hiç bir yerde ve hiçbir zaman Türk ulusu bana bu kadar sevimli görünmemişti.

Teşekkûr

Dergimizin çıkışı çevremizde büyük bir ilgi uyandırmış, bir çok aydınlar tırafından dergiye konmak üzere her ertikten kıymetli yazılar gönderilmişir.

Dergimize bu suretle ilgi ve sevgi gösteren yurttaşlara teşekkürlerimizi sunarken vakitin darlığı yüzünden küçük çıkmak zorağında kalan dergimize bütün yazıları alamadığımızdan dolayı özürlerimizi bildiririz.

Gelecek sayılarımızda basılacak olan bu kıymetli yazıların bir kısmının listesini burada okuyucularımıza bildiriyoruz.

Türk devrimi	Dr. O. Ertekin
Bankacılık	A. Ayata
Cumurluğun 12 yaşı	M. Alakant
Ölçü ne demektir	Hüsnü
Yeni adam	Haşim Nezihi
Kısa öğütler	Sait Coşkun
Zehirli gazlar	Ali Kazanoğlu
Ulusal müziğe doğru	Kılıç Kökten
Küçük hırsız	Kemalettin
Maniler	N. Aymen
19 Mayıs	G. N. Arı

Sahibi : Dr. Ertuğrul Baykal

Neşriyat müdürü : C. Gültekin

Basıldığı yer : Güneş Basımevi

y
z
ta
g
y
ek
m

lu
dö
aci